

EAGARFHOCAL

Buailte Gan Nuachtán Gaeltachta

Tá sé deich mbliana ó shin ó foilsíodh an chéad eagrán den pháipéar seachtainiúil 'ANOIS'. Bheartaigh Roinn na Gaeltachta i 1984 an deontas a bhaint den dá pháipéar Ghaeilge INNIU agus AMÁRACH, a bhíodh ann ag an am agus tugadh an deontas a bhíodh ag an dá pháipéar sin móide beagán lena chois do Ghael Linn le ANOIS a fhoilsiú.

Bhí INNIU ag tíoht amach go seachtainiúil le 40 bliain roimhe sin agus cé go raibh sé seanaimsearthach agus coiméadach ó thaobh leagan amach agus ó thaobh dearcadh eagarthóireachta ba pháipéar nuachta é a thug aitheantas don Ghaeltacht, cé gur ar nuacht náisiúnta agus ar imeachtaí ghluaiseacht na Gaeilge is mó a bhí sé dírithe. Ba dheacair a shamhlú go mbeadh toghchán Údarás na Gaeltachta ann, gan na torthaí in Inniu an tseachtain d'ár gcionn. Níor tharla mórán i saol na Gaeilge nach raibh tuairisceoireacht déanta air ag INNIU. Ba laochra iad an dream a bhíodh ag plé leis. Chaitheadar an saol ag obair ar bheagán pá don Ghaeilge agus chaith an Rialtas go dona leo ach ní hé sin is cás linn san eagarfhocal seo ach an bealach ar fágadh an Ghaeltacht gan seirbhís nuachtáin.

Páipéar Gaeltachta ab ea AMÁRACH. Bhíodh sé dhá fhoilsiú i dtosach ag an eagraíocht Muintir na Gaeltachta agus is ar Ghaeltacht Thír Chonaill is mó a bhíodh sé dírithe go dtí gur cheannaigh Comharchumann Chois Fharraige an páipéar i 1975. Ceapadh Pól Mac an Draoi, nó Paul Drury atá anois ina eagarthóir ar leagan na hÉireann den STAR, ina chéad eagarthóir ar an bpáipéar agus ón tús bhí an páipéar ag dul isteach i mórán chuile theach i gConamara.

Cúlchaint

Bhí díolaíocht láidir ag an bpáipéar mar go raibh tuairisceoireacht an-mhaith déanta faoi imeachtaí agus spóirt áitiúil agus níor sheachain an páipéar aon chonspóid. Bhíodh sciob-sceab ar chóipeanna gach Dé

Céadaoin le fáil amach céard a bhí i gCúlchaint - colún ina mbíodh corr scéilín barúil agus spalaí dhá gcaitheamh anois is aríst le eagraíochtaí agus daoine mór le rá, gan scáth ná faitíos.

San iris seo tá tuairisc tugtha againn ar an díospóireacht phoiblí a bhí ar Amárach nuair a chuir Joe Steve in aghaidh Fintan Coogan ag speecháil i mBéarla. Le scéal fada a dhéanamh gearr níl aon deis a thuilleadh sa Ghaeltacht seo scéalta atá ag déanamh tinnis dhúinn a phoiblíú agus díospóireacht oscailte a dhéanamh fúthu mar nach bhfuil aon pháipéar Ghaeltachta againn agus níl aon chlár ar nós *Bunscealta agus Barrscealta* ar Raidió na Gaeltachta ag tíoht ó Chasla a thuilleadh. Tá freastal áirithe dhá dhéanamh ag an bpáipéar míosúil dhátheangach 'Glór Chonamara' ar an nGaeltacht seo agus is iontach an deis bolscoireachta é do eagraíochtaí sa nGaeltacht ní leor é.

Tar éis deich mbliana den pháipéar 'ANOIS' caithfidh go bhfuil sé soiléir nach bhfuil an páipéar ag freastal ar phobal na Gaeltachta. Níl mórán díolaíocht ar ANOIS anseo, mar nach bhfuil mórán beocht sa pháipéar agus mar nach mbain-eann an páipéar le saol na Gaeltachta.

Tá dhá thoradh ar cliseadh an pháipéir 'ANOIS'. Is ar éigean go bhfuil Gaeilge ar bith dhá léamh sa nGaeltacht seo, le hais deich mbliana ó shoin, seachas an méid a léitear sna hirísí áitiúla a fhoilsítear go deonach ó am go ham. Agus níl aon bhealach éifeachtach le eolas a scaipeadh go seachtainiúil sa Ghaeltacht ná le ceisteanna poiblí a phlé.

Is maith ann iad na hirísí áitiúla, a fhoilsítear ó am go ham ach tá locht mór

amháin ar na hirísí seo uilig, an ceann seo san áireamh - ní bhíonn aon ghearradh iontu. Seachnaíonn siad conspóidí chomh fada agus is féidir. Tá faitíos orthu aon oic a chur ar pholaiteoirí, ar an Údarás, ar an Roinn, ar an Raidió, (cé gur éirigh linne é sin a dhéanamh bliain amháin). Tá i bhfad an iomarca béime iontu ar an mbéaloideas; na seanlaethanta atá caite; na báid; seanphictiúirí agus gan leath a ndóthain faoin saol mar atá. Tá na hábhair sin tábhachtach cinnte ach is tábhachtaí i bhfad scagadh a dhéanamh ar imeachtaí an tsaoil timpeall orainn. Is deacair é sin a dhéanamh in irisí a thagann amach uair sa mbliain agus atá foilsithe go deonach.

Eagraíochtaí Nua

Tá eagraíochtaí nua tagtha chun cinn le cúpla bliain anuas - Pléaráca, Meitheal Forbartha na Gaeltachta, Cumas - a bhfuil airgead ón Eorap fáighte acu agus atá ag obair ar son an phobail ach is beag eolais atá ag an bpobal fúthu, seachas an dream beag atá ar na coistí stiúrtha. Na coistí pobail atá ann, i go leor cásanna, is beag eolais atá ag an bpobal fúthu. Ní féidir le gach eagraíocht nuachtlitir dá gcuid féin a chur amach. Ach dá mbeadh nuachtán áitiúil againn bheadh sé an-éasca an pobal a choinneál ar an eolas faoi chéard tá na heagraíochtaí seo ag déanamh agus dhéanfadh sé an pobal Gaeilge seo ó Bhearna go Cárna a chomhdhluthú; scaipfeadh sé eolas ar imeachtaí pobail sa cheantar; chuirfeadh sé brú ar an Údarás agus ar eagraíochtaí eile stáit faoi úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht; thabharfadh sé deis don phobal tuairimí éagsúla a nochtadh agus a scagadh faoi cheisteanna móra an cheantair agus thabharfadh sé cothrom na féinne do imeachtaí spóirt na Gaeltachta.

Ach cé dhéanfas é? Agus an mbeadh cúnadh le fáil ó Roinn na Gaeltachta? Tá an cheist oscailte againn. Bíodh sé faoi dhíospóireacht!

Pléaráca

- An Scéim Ealaíon Pobail

Is gearr anois go mbeidh tús dhá chur le ceardlainn agus cúrsaí éagsúla faoi choimirce an Scéim Ealaíon Pobail Phléaráca. Anuraidh d'éirigh thar cionn leis na ceardlainn éagsúla a bhí ar bun i Ros Muc. Thagadh na mná le chéile sa gCrannóg i Ros Muc. Bhíodh mná ann ó Chamus, ó Chill Chiaráin agus ó Charna chomh maith le mná Ros Muc.

Maidin amháin bhíodh péintéireacht ar bun le Gwen Wyn, bean as an mBreatain Bheag a bhfuil togha na Gaeilge aici. Bhí taispeántas breá den obair a rinne na mná faoi stiúr Gwen le feiscint Tigh Clarke, le linn na Cásca. Maidin eile bhíodh Paul Corbett ag cleachtadh amránaíochta leis an ngrúpa ban. Bhíodh ceardlann scríobhnóir-eachta chuile seachtain ann faoi cheannas Mháire Holmes ón Spidéal. Tá cuid de shaothar na mban le léamh san iris seo. Faoi láthair tá leabhar den scríobhnóir-eacht a rinne siad dhá réiteach. Bhíodh scileanna físeáin ar bun acu le Trevor Ó Clochartaigh agus tá cuid acu ag réiteach físeáin faoi láthair faoi Ros Muc. Dhéanadh Annie Ní Dhubháin, steipeanna damhsa a mhúineadh maidineacha eile.

Beidh na ceardlainn do mhná ann aríst i mbliana i Ros Muc, ag tosnú ar an 4 Deireadh Fómhair. Beidh fáilte roimh mhná, nach raibh páirteach sna ceardlainn anuraidh, tíoht isteach i mbliana.

Sí an aidhm atá leis na ceardlainn seans a thabhairt do mhná atá sa mbaile i gcaitheamh an

lae, a gcruthaíocht a fhorbairt.

I mbliana tá sé i gceist ag Pléaráca an scéim a leathnú go ceantacha eile, ach éileamh a bheith air. Níor mhór go mbeadh coiste pobail sásta seomra ina mbeadh teas agus compord, a chur ar fáil go rialta.

Beidh Pléaráca ag leanacht leis na ranganna oíche i mbunscileanna físeán aríst i mbliana. Beidh ranganna i Ros Muc, Inis Oírr, Cois Fharraige agus Corr na Móna aríst. Beidh níos mó béime i mbliana ar eagarthóireacht do na grúpaí a rinne an cúrsa anuraidh agus beidh deis ag daoine nua, taithí a fháil ar úsáid ceamara físe.

Ní ranganna amháin a bhíonn ar bun ag an Scéim Ealaíon Pobail. Beidh bus dhá eagrú ag Pléaráca le baill na scéime a thabhairt ag an Oireachtas i nDún Garbháin, tús mí na Samhna agus tá sé i gceist chomh maith grúpa a thabhairt go Gleann Cholmchille ar feadh deire seachtaine, le linn an gheimhridh le foghlaim faoi fhigheadóireacht.

Beidh oícheanta áimeáin dhá eagrú le linn an gheimhridh anseo agus ansiúd agus ar ndóigh th'éis na Nollag, beidh geamaireacht nua dhá réiteach le cur ar an stáitse.

Níl ansin ach cuid dena himeachtaí atá beartaithe againn don gheimhreadh. Beidh níos mó eolas faoi na ranganna agus na ceardlainn, le fáil san chéad eagrán eile de Glór Chonamara nó ón eagraí, atá i bhfeighil na scéime, Mairéad Ní Scanláin (091) 74346.

Teallach Ainnín

Scéim Tithe na nAosach ar an gCnoc

Tugann go leor daoine 'Tithe Foyle' orthu ach 'Teallach Ainnín' an tainm ceart atá orthu. Is gearr anois go mbeadh daoine socraithe go compórdach isteach iontu. Scéim tithe don aosach atá iontu, do dhaoine atá amach sna blianta ach ag a bhfuil drochthithíocht faoi láthair. Sé an Roinn Comhshaoil atá ag cur an airgid ar fáil le íoc as togáil na dtithe agus sé Loch Lurgan Teo. - comhlacht neamhbhrabasúil a bhunaigh Comharchumann Shailearna, Cumann Forbartha Chois Fharraige agus Forbairt Pobail Teo. breis is bliain ó shin - atá ina mbun.

Seo mar a tharla. Is ag Pól Ó Foighil a bhí an smaoineamh an scéim seo a thógáil. I dtosach bhí plean aige an scéim a thógáil sa Spidéal, ar talamh a bhí ar chúil scoil na mbuachaillí agus atá i seilbh Easpag na Gaillimhe. Níor éirigh leis an paiste sin a fháil ón Easpag ag an am.

Rinne Pól Ó Foighil teangbháil le Coiste Chomharchumann Chois Fharraige - an comharchumann a bhíodh ag feidhmiú sa gceantar suas go 1984 - mar ba leo an gharraí trasna an bhóthair ó Choláiste

Ar lean ar leathanach 5

Micí Ó Flatharta

An Cheathrú Rua, Conamara
Fón: 091-95110

Grósaera, Trádálaí
agus Búistéir

• FLO-GAS •

Go n-éirí le
Féile an Phléaráca!

TIGH DURKAN

An Tulach, Baile na hAbhann Teil: 93156

GRÓSAEIRÍ - GÁS
NUCHTÁIN - PÉINT

Go n-éirí le Féile an Phléaráca!

Óstán an Imperial

• GAILLIMH •

Beár, Bia agus Lóistín

Go n-éirí le Féile an Phléaráca!

TOGHCHÁN 1969

“Táimse ag seasamh mar neamhspléach mar go bhfeictear dom go bhfuil an pobal thiar - agus muintir na tuaithe i gcoitinne - rómhór faoi bhois ag polaiteoirí a bhfuil a gcéad dílseacht ag dul do pháirtithe polaitíochta, in áit iad a bheith ag fónamh don phobal a thogh iad an chéad lá. Ní féidir leo leas an phobail a dhéanamh ach sa chás gur ionann sin agus leas an pháirtí. Is minic nach ionann an dá leas.”

B'shin an ghairm toghcháin a d'eisigh Peadar Mac an Iomaire 25 bliain ó shoin agus é ag fógairt a iarrthóireachta in Ollthoghcháin '69. Toghchán stairiúil a bhí ann mar gur bhain iarrthóir Chearta Sibhialta na Gaeltachta, a bunaíodh cúpla mí roimhe sin, creathadh as an tsean-mhúnla polaitíochta i gConamara. Fuair Cearta Sibhialta 1522 vóta ina iomlán sa toghchán sin - dornán beag níos mó ná mar a fuair Michael D. Higgins, a sheas olltoghchán don chéad uair i 1969.

“Rinne Gluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta rud amháin nach ligfear i ndearmad. Chuireadar an

chéad chor i nós vótála ceann dena pobail ba chaomhaí sa tír ó thaobh na polaitíochta. Cé go samhlaítear dom uaireanta gur ionann le cuid de na daoine is glóraí i nGluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta, misneach agus easpa béas, is fearr liom iad ann nó as.” B'shin mar a chuir Breandán Ó hEithir síos ar na gCearta in alt a scríobh sé san Irish Times i 1975.

Is cinnte nach béasa an tréith ba suntasaí a bhain le Cearta Sibhialta sa feachtas toghcháin i 1969. Diúltaíodh cead cainte ar an gCeathrú Rua do Thaoiseach na tíre, Jack Lynch agus do iarrthóirí Fhianna Fáil go dtí go bhfreagróidís 9 gceist. I measc na gceisteanna bhí na cinn seo leanas:

“Cén fáth ar fhág 5,000 duine an áit ó 1956?

Cár cheap an Taoiseach a bhí an dream idir scór agus dhá scór bliain - i Sasana nó sna garrantaí?

Cad chuige nár caitheadh ach £30,000 le droichead Bhéal

Jack Lynch

Seosamh Mac Eoin ag canbhasáil vóta ó Mhaggie Diranne ar Inis Mór 1969

an Daingean a dheisiú, droichead atá ag freastal ar 5,000 thiar agus £365,000 á chaitheamh ar droichead Bhéal Inse atá ag freastal ar 1,200 duine?

Cén fáth ar theastaigh ó Fhianna Fáil banaltra a chur isteach sa Dáil in áit dochtúir a chur ar fáil do mhuintir Chama?

Cén fáth a raibh córas leighis níos fearr ann do na hainmhithe in áiteacha ná mar a bhí do na daoine? “

Ar ndóigh níor freagraíodh na ceisteanna agus thug sin leithscéal do lucht leanúna Mhic an Iomaire, cead cainte a dhiúltú don Taoiseach, Jack Lynch agus dona iarrthóirí a bhí in éindí leis. “Bhí cead cainte le fáil ag na hiarrthóirí dá dtugfaí geallúint go bhfreagrófaí na ceisteanna” a scríobh Ruaidhrí Ó Tuathail in INNIU an tseachtain d'ár gcionn. Mar bharr ar an donais

polladh carr an Taoisigh i mBaile na hAbhann, ar a bhealach aniar ón gCeathrú Rua. Duine de chuid Sinn Féin as Béal Átha an Slua a bhí tagaithe go Conamara le cúnamh a thabhairt do Pheadar Mac an Iomaire sa bhfeachtas, a scaip táimí ar an mbóthair in aice le Tigh Johnny Sheáin roimh carr an Taoisigh. Is ar Chearta Sibhialta a cuireadh an locht.

Tá polaitíocht poiblí tréigthe le fada ag Peadar Mac an Iomaire agus ag formhór na ndaoine a bhí gníomhach le Cearta Sibhialta sa bhfeachtas i 1969. Tá beirt nó triúr acu imithe leis na páirtithe polaitíochta. Is beag páirt a thóg éinne acu i bhfeachtas an Údarais le gairid th'éis go raibh Seosamh Ó Cuaig, duine dena daoine ba ghníomhaí i gCearta Sibhialta, ag seasamh an fhóid ar son na heagraíochta, Cumhacht.

Damhsa ar an Sean Nós

De réir a chéile tá an damhsa ar an sean nós ag fáil aitheantais. Dúradh gur chuir ‘Riverdance’, an damhsa le linn Chomórtas Amhránaíochta Eurofise ‘sex’ ar ais i ndamhsa traidisiúnta. Aithníodh san Irish Times go bhfuil stíl damhsa Mhichael Flatley, le fáil anseo i gConamara agus go bhfuil baint nach beag ag ‘Pléaraca Chonamara’ lena chur chun cinn.

Ag Comhdháil Idirnáisiúnta i mBéal Feirste i mí Aibreáin, léigh Helen Corcoran ó Dhroichead Átha páipéar fíor spéisiúil faoi dhamhsa ar an sean nós.

Deineann sí an dá stíl a chur i gcomparáid ar an gcaoi seo:

SEAN-NÓS	DAMHSA FOGHLAMTHA
Most steps are danced in place. Good dancers are said to be able 'to dance on a plate'.	Rapid and extensive floor movements. The dancer must cover as much of the floor/stage as possible.
Erect but relaxed. Swaying movements of the body to left or right may be used. Arms are held loosely but may occasionally be raised shoulder high or even higher. The Conamara region would seem to be the only area where this older feature survives.	Rigid, arms held stiffly by sides.
'Flat-footed' stepping, generally close to the floor except for special flourishing kicks. Greater use of heel-and-toe and stamping. Dancers usually develop their own repertoire of steps and each dancers' performance will be highly individualistic.	Dancer moves on the ball of the foot, the heel does not touch the floor except in the execution of certain movements such as the drum. Steps have become progressively more complex and dense i.e. increasing number of movements per bar, with consequent marked slowing of the accompanying tune tempo. Steps are complex and codified and new steps are constantly invented by teachers and virtuosos. A dancer will tend to reproduce each step in performance exactly as it was transmitted.
As fast, if not slightly faster than similar tune played for group social dances. Dancers will often favour a specific tune for their performance and will demand it from the musicians before they begin.	Much slower than a similar tune played for group social dances. The music has become progressively slower to accommodate the increasing density of steps....., in order to impress an adjudicator.
Learning is very informal, the elements of the dance being acquired in the home or in the community generally. Performance is still generally informal and spontaneous, except for the recent development of competitions but these also have a great air of informality about them. Prior to the advent of competitions this style was male dominated. Nowadays competitions are often won by women but they still constitute a minority of participants.	Learning is extremely formal and codified in a dancing class where the teacher is a much decorated champion in this style. Great financial investment is needed in ornate 'Celtic' costumes and specially constructed footwear. Performance is confined to competitions and special exhibitions. The overwhelming majority of the teachers are female and the majority of the dancers are girls.

Teallach Ainnín

ar lean ó leathanach 3

Lurgan i gcónaí. Ach bhí airgead ag dul do Bhanc na hÉireann ó Chomharchumann Chois Fharr-aige agus aon airgead a thioctadh de bharr díol an gharraí, is ag an mbanc a bheadh sé. Socraíodh praghas réasúnta leis an mbanc agus díoladh an suíomh le Loch Lurgan Teo, comhlacht nua a bunaíodh go speisialta don tionscnamh seo, le bord déanta suas de bheirt ionadaithe ó Chumann Forbartha Chois Fharr-aige, beirt ó Chomharchumann Shailearna agus beirt ón gcomhlacht Forbairt Pobal Teo.

Sé an tAth. Ó Flannabhra, sagart paróiste An Chnoic, a toghadh ina chathaoirleach ar an gComhlacht nua, agus Pól Ó Foighil ina Rúnaí. Seo leanas na daoine eile atá ar bhord Loch Lurgan Teo: Breandán Ó Tuairisg, Pádraig Willy Ó Fatharta, Aodán Mac Donncha, Donncha Ó hÉallaithe agus Sorcha Ní Dhonncha.

Beidh na tithe nua dhá oscailt

go hoifigiúil ag an Aire Leas Sóisialaigh, Michael Woods ar an Luan, an 3 Deireadh Fómhair. Ach roimhe sin beidh troscán le cur iontu agus ní íocann an Roinn Comhshaoil aon airgead as troscánú na dtithe. Tá sé i gceist ag Cumann Forbartha Chois Fharr-aige siúlóid urraithe 10km a eagrú ar an Domhnach an 2 Deireadh Fómhair ó Halla na Tulaí aniar chomh fada le Teallach Ainnín, áit a bheidh tae agus ceapairí ar fáil do lucht na siúlóide. Iarrfar ar chuile dhuine a bheas ag siúl urraíocht a bhailiú roimh ré. Beidh cártaí urraíochta dhá dháileadh sna scoileanna áitiúla, ag Teach an Phobail agus sna siopaí áitiúla an tseachtain seo chugainn.

Tabharfaidh an tsiúlóid seo seans do chuile dhuine sa phobal, cúnamh a thabhairt san tionscnamh pobail seo. Is scéim é seo ar féidir leis an bpobal a bheith bródúil as agus is léiriú an-mhaith é ar an toradh a bhíonn ar chomhoibriú idir na heagraíochtaí pobail san áit.

TIGH HENRY

AN DROIM, LEITIR MEALLÁIN
Teil: 091-81106

Beár, Ceol & Craic

—Seirbhís Sochraide—

Go n-éirí go geal leis an bPléaraca

An Crúiscín Lán

AN SPIDÉAL

Beár – Bia na Mara

Ceol & Craic

091-83148